

СВАБОДА

БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

КПБ „НЛА“ і МАНАПОЛІЯ НА ДРУК

ЗНОУ наша штотыднёвая беларуская газэта СВАБОДА выходзіць з друку амаль празь месяц. Што здарылася? Прычына адна — манаполія КПБ на друк у БССР.

Аказалася, што ў кожнай друкарні ўсё яшчэ дзеянічаюць партыйныя функцыянеры-сарактары. Яны гатовыя друкаваць і друкуюць любую «чарнуху-парнуху», сальныя анекдоты ды ўсялякую містыку, абы толькі не было крытыкі іхній марксісцка-лінійскай ідэалёгії. Гэтак пры поўнай манаполіі на друк у таталітарнай Вандае ствараецца ілюзія «свабоды слова».

Але няўжо, — спытаецеся Вы, парнаграфія, вузкалобыя жарты, містыка і камунізм ёсьць рэчы сумішчальныя?

Выходзіць, што так. Камунізм, як ідэалёгія рабства, разумее чалавечую свабоду, як грэх. Як грашок раба. А якія ў раба грашкі? Цішком пахіхікаць з начальства, цішком памаструбаваць, цішком прыдумаць сабе фантастычных забавіцеляў — якіх-небудзь дамавікоў ці астролягаў ці касымічных прышельцаў. «Свабода» для нашага раба не азначае толькі аднаго — выхаду з рабства.

А цяпер назавем газэты, якія з ласкі КПБ у БССР друкаваць можна. Пасылья «Звязды» і «Народной газеты» гэта: «Ха-ха», «Смешно сказать», «Горчичник», «НЛО», «Детектив» і г. д. Рабу, — мяркуюць у КПБ, — не патрэбна СВАБОДА. Яму дастактова «политического собеседника»...

КУРАПАТЫ, 3 ЛІПЕНЯ 1988 Г.

МЫ СТАЯЛІ Ў ЧАРЗЕ ПА ХЛЕБ...

КАЛІ гэты нумар выйдзе ў сьвет, «дзеци Чарнобыля» вернуцца са сваіх падарожжаў. І, напэўна, ужо напішуть сачыненны на тэму «Як я правёў лета». А цяпер, калі я пішу гэтыя радкі, газэты зъмішчаюць фотаздымкі з шчасливымі дзіцячымі тварамі. Беларускія дзеци на Кубе! У Азербайджане! У Крыме! У Израіле! У ФРГ!

Мы кажам: «Дзякую!» На што нашая дзяржава

ігар Бабкоў
сыціпла, але з пачуцьцём уласнае годнасці адказвае: «Няма за што». А можа і сапраўды, няма за што?

Калі ж мы спрабуем кричаць: «ратуйце!», — дзяржава патракае: «Сыпекуляцыя на чарнобыльскай тэмэ», альбо: «Радыяфобія».

Мне хадзелася назваць гэтыя нататкі неяк іранічна. Напрыклад, «Нататкі радыяфоба». Але я не радыяфоб. І не

зьбираюся апісваць радыяцыйныя жахі. Мяне шкаваць два пытаныні. Першае: што з намі будзе? Другое: урокі Чарнобыля.

Мы яшчэ дарэшты не ўсьвядомілі, што ў радыяцый будуць жыць ня толькі нашыя дзеци, але і ўнукі, і праунукі... І таму, калі Зянон Пазняк кажа пра гістарычную перспектыву нацыі, гэта не абстрактныя слова, а пытаныне на-

ШАПАЧНЫ РАЗБОР, Мал. С. Харэўскага

СЕНЬНЯ — ҚАМУНІСТЫ, ЗАУТРА — КАПІТАЛІСТЫ

Народныя дэпутаты БССР — Антончык і Менгарсавету — Цількоўскі распаўсядзіл алакты ліст, у якім раскрываюць патаемныя мэты сівэрэння Беларускай нарукова-прамысловай асацыяшы.

«Сеньні Асацыяцыя,— сказаў ў лісьце,— у васобе не кіраўнічага органу (Савета), называе сваімі калектыўнымі членамі 55 прадпрыемстваў, арганізацый ды ўстаноў саюзнага іадпрадкаўдання: заводы, банкі, ВНУ, у тым ліку і Вышэйшая партыйная школа. Сотні тысячаў работнікаў па камандзе заічылі ў новую грамадскую арганізацыю, якая ўжо ўвайшла ў ўсесаюзныя науково-прамысловыя саюзы і, разам зь ім, у Эўрапейскі саюз прадпрымальнікаў пры ЕЭС.

Яшчэ не цызначана распубліканская дзяржаўная уласнасць, не пачалася яе прызначыць, не прыняты законы пра юладу, пра грамадзянства, пра ўласнасць прадпрыемстваў, а гаспадарнікамуністы ўжо абвіясцілі сябе прадпрымальнікамі.

Яшчэ не ясна, хто будзе кім і што будзе чым і дырэкторы ўжо сформавалі з сябе Савет асацыяцыі і адразу паракамендавалі прадпрыемствам членам асацыяцыі пералічыць да і студзеня 1991 г. па два-три мільёны ў статутны фонд Асацыяцыі. Гэта гроши працуных калектыўаў, якіх заўтрак банк асацыяцыі ім жа і прапануе ў якасці кredytu для выкупу ўласнасці...

На адрас прэзідiuma Менгарсавету ўжо паступілі калектыўныя заявы з ішрагу прадпрыемстваў Менску, якія павярдждаюць, што раешніне пра ўступленне прадпрыемства ў БНПА прымалася келейна, без амбэрковання. Статуты гэтай арганізацыі ў калектыве. У гэтых сітуацыях, каб абараніць сваё права на ўласнасць, працоўнымі мэтасторганамі дапоўніць калектыўныя даговоры пунктам, які забараняе адміністрацыі, прафкаму, СТК прыміць ад імя калектыву любыя раешніні пра змену адносін у ўласнасці на прадпрыемствае. Таксама мэтасторганаў ў гэтай сувязі разгледзець пытаньне пра поўную дзяялізацию прадпрыемстваў і стварэнне рабочых камітэтў для абарони ўласнасці. Рэкомендацыі па арганізацыі рабочага самакіравання можна атрымаць у аргкамітэце Рабочага саюза Беларусі (тэл. 37-41-49).

РЭЦЭНЗІЯ

Самая кароткая рэцензія на прэм'еру спектакля «Тутэйшыя» ў беларускім акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы

Актар Манаеў, выканаўца ролі Мікіты Зноўска, калі ўчора купляў газету, сказаў: «Мне вечерку, пожалуста».

АДАМ ГЛЁБУС.

Дакладную інфармацыю пра дзейнасць палітычнае апазіцыі на Беларусі; уважаныя думкі прадстаўнікоў гэтай апазіцыі — эканамістай, сацыёлагай, культуролягай; дасьведчаны погляд у мінуўшчыну і будучыню нашае Башкайшчыны, а таксама шмат чаго іншага Вы знайдзецце на старонках газэты «НАВІНЫ БНФ».

Для таго, каб падпісацца на «Навіны БНФ», трэба адвольную суму грошай пераслаць на адрас: 220034, Менск, вул. Румянцева, 13, Алена Галаўчак.

ПАКУТНІСКІ КРЫЖ ЯЗАФАТУ КУНЦЭВІЧУ

12 лістапада ў Віцебску была спроба паставіць асьвечаны пакутніскі крыж беларускаму ўніяцкаму біскупу Язафату Кунцэвічу на мейсцы ягонага забойства ў гэты дзень 1623 году.

М. ПАУЛАУ.

ДРУГІ ЗЬЕЗД БНФ

Як было паведамлена на паседжанні Управы Фронту, другі зъезд БНФ пройдзе ў канцы студзеня 1991 году.

ГАРАДЗЕНСКАЯ КРОНІКА

20 верасня тут пачала працу трэйцяя сесія гарадзкога савету, на разгляд якой дэмакратычная група пропанавала Дэкларацыю аб самакіраванні Гарадні. Апроч іншых пытаньняў, сесія забараніла будаўніцтва трэйцяе чаргі вытворчасці капралактаму на ВА «Азот», надала ахвярам сталінскіх рэпресій тых ж ільготы, што і вэтэрнам Айчыннае Вайны, аднавіла ў правох старажытны герб Гарадні — аленъ Св. Губэрта з залатым крыжам.

Па-сутнасці, аленъ вярнуўся ў свой горад, таму

што захаваліся выявы гарадзенскіх пячатак з алемем ящэ з 1565 году, а па асобных звестках такі герб ужываўся з канца XIV стагоддзя.

У часы Расейскае імперыі аленъ, як «польскі герб», быў адабраны, а горад па волі чыноўнікаў атрымаў збора. «Бык» даўшы амал да нашых часоў, напрыклад, ягоная выява ўжываецца мясцовым тытунёвай фабрыкай для аздобы цыгаротаў. У апошнія гады, калі было «камуністычнае» адраджэнне, аленъ вярнуўся, але... з ласінмі рогамі, выламаным крыжам, чырвонай зоркай уверсе і з чырвона-зялёным «дзяржаўным» фонам замест блакітнага.

Дарэчы, калі на сесіі разглядалася «гербава» пытаньне, дэпутатаў-вайскоўцаў у залі не было. Астатнія выказаліся аднаголосна.

У каstryчніку адбыўся пленум гарадзенскага аблкаму КПСС. Зь вялікай прамовай выступіў першы сакратар У. Сямёнаў, якога ўсё часцей называюць як патэнцыяльнага кандыдата на пасаду першага сакратара ЦК КПБ

У. Сямёнаў прызнаў, што за пэрыяд справаздавчы колькасць членаў аблкама арганізацыі КПСС зменшылася на 3,7 тысячи чалавек, а колькасць аблкамаў адмалівлецца плаціць складкі павялічылася ажно ў 11 разоў. Модна зменшылася і колькасць мясцовых парткамарганізацый КПСС. Ёсьць факты выхаду з партыі не толькі рабочых, але нават дырэктараў прадпрыемстваў, у тым ліку ў сельскай мясцовасці.

Паводле дадзеных апазіцыі і звестак ад ліберальнае часткі апарата КПСС, сапраўдная карціна ў. Сямёновым моцна пры-

ўхарошана. Так, толькі ў Гарадні тых, хто выйшаў з КПСС або падаў заяву на выхад, налічваецца 4,5-5 тыс., навыплата складае каўнабыла паўсюдны характар. Ад пачатку года ў КПСС у 280-тысічнай Гарадні прынята... 19 чалавек. Звесткі правераныя і пачынены.

28 каstryчніка. У цэнтры горада заплянаваныя чарговыя мерапрыемствы: Дзень памінання продкаў «Дзяды» і... «День прызвішніка» з узделам аўтабронетэхнікі. Кансалідацыя працягваецца...

А. ЧОБАТ.
**ГОМЕЛЬСКАЯ
КРОНІКА**

6 лістапада невядомы мужчына з крыкамі: «Я сталіст, ненавіджу дэмакратат!» у трамвайбуснай цяснобе парапіні нажом актыўіста мясцовага дэмакратычнага руху А. Фердмана.

Калі сустаршыня гарадзкога страйкаму Мурашка прыйшоў у кабінет да намесніка старшыні прафкаму Гемельмаша Данцова, той ужыў прыём каратэ. Мурашка пасыпэў адскочыць, і Данцоў трапіў нагой ва ўласны стол, які а сразу развалиўся.

Дарэчы, калі Мурашка быў у адпачынку, яго скарыцілі з працы і цяпер хоҷуць судэць па іску адміністрацыі на 200 тысяч рублёў за арганізацыю страйку.

АЛЕСЬ ЯСЕЯНКА.

У Мазыры дырэктар солевыварачнага камбінату Варановіч, ягоны намеснік Чарэдзік і камсамольскі вожак Касянскі ў час дэманстрацыі 7 лістапада выштурхалі з калёні камбінату работнікаў, якія несылі бела-чырвона-белыя сцягі. «Уйдите, — казалі яны, — не позорьте колонну этими флагамі». Але адзін чалавек з беларускім сцягам усё ж прайшоў каля трывбу-

ны.

Л. ШПІТАЛЬНИК.

БЕЛАРУСКАЯ ЭМІГРАЦІЯ У КАНАДЗЕ

Пра беларускую нацыянальную эміграцыю ў Канадзе мала ведаюць на Бацькаўшчыне. Цяпер жа нешта змяняеца. І ўжо наш чапаіс быльых беларускіх вайскоўцаў «Звалкай», які выдаецца ў Канадзе і Злучаных Штатах, дзякую Бегу, пятнадцатць гадоў, раз на трэх месяцах, цяпер заглядае і ў розныя куткі Беларусі. Адтуль мы атрымліваем шмат лістоў, шматлікія землякі, спасылаючыся на пагрозу чарнобыльская радыяцыя, просяць у нас дапамогі, каб як найскарэй перабрацца сюды.

Вось чаму хачу хоць збольшага пайфармаваць пра тое, як выглядае справа іміграцыі ў Канадзе.

Краіна гэтая па тэрыторыі другая ў сьвеце, мае ўсяго 26 мільёнаў жыхароў, восьмая частка зямлі культывеца. Бальшыня насельніцтва жыве на сумежкы з ЗША. Горад Таронта з трэхамі мільёнамі насельнікаў і правінцыя Антары ё з дзяўцю мільёнамі — гэта індустрыяльны рухавік краіны. Пераважна сюды і прыбываюць новыя імігранты.

Пасля апошняе вайны пераважала іміграцыя з Заходнія Эўропы; трапіла сюды і невялікая колькасць беларусаў, якіх Сталіну пры дапамозе заходніх хаўрусынікаў не ўдалося палавіць ды адправіць на Сібір. Паводле савецкіх звестак, з Нямеччыны вярнулася на Бацькаўшчыну 330 тыс. беларусаў. Бальшыня з іх вярталася пад прымусам. Тыя ж, каму, як «перамешчаным асобам» удалося высыліць з бальшавіцкіх лапаў, а таксама былья жаўнеры з Брытанскай арміі (польскага корпусу) трапілі часткова і ў Канаду.

У цяперашні час Канада бярэ ў год каля 200 тысяч імігрантаў, пераважна з Ган Конгу, Індыйскага субкантынэнту, Афрыкі, Карыбскіх астравоў. З Эўропы шмат менш.

Лепшыя шанцы маюць тыя, што маюць тутака сваякоў, ці прынамсі людзей, якія загварантуюць ім працу й памешканье. У Канадзе цяпер 10 праца, беспрацоўных, на якіх выдаткоўваецца 10 мільярдаў даляраў у год. Ёсьць недахоп працоўных рук ці, калі хочае, галоваў у камп'ютарнай індустрыі. Сяродняя плата работніка ў індустрыі цяпер 15 дал. у гадзіну, мінімум — 4,5 дал. Не хапае рук у нізкаплатных прафесіях пры апрацоўцы зямлі, у горадзе — у так званай «сэрвіс індустрыі». Пражыць у такім горадзе як Таронта каштует вельмі шмат — ці не найдаражэй на амэрыканскім кантынэнце.

Асбона трэба казаць пра так званую нелягальную іміграцыю. Што гэта такое? А вось прыяджае сюды нехта на візіт, скажам, на месяц ці два, а пасля йдзе ў іміграцыйнае бюро ды заяўляе, што з

прычынаў палітычных рэпресіяў у дома ён ёсьць фактычна палітычным узекачом і жадае застацца ў Канадзе. Бывае і інакш. У межах дзяржавы зьяўляюцца дзіркі, празь якія пралазяць тысячы гэткіх «палітычных» узекачоў. Прыкладам, летас у правінцыі Ньюфаўндленд, у аэрапорце Гандэр, дзе пры лёце з Масквы на Кубу сядзе савецкі Аэрафлот, утварылася такая «дзірка». Пакуль канадцы паставанілі дзірку залатаць, дык з гэлага Аэрафлоту было налезла некалькі тысячачаў баўгараў, туркаў і палякаў. Праўда, нікога з іх не дэпартавалі.

Што ж адбываецца з тымі «нелягалаў»? Пакуль яны пройдуть празь іміграцыйнае сіта, гады два ці тры, а то й даўжэй трэба «рабіць бакамі». Ня маеш права працы, бо ня маеш права ўезду. Мусіш задавальняцца самымі нікчымі і нізкаплатнымі заняткамі. І калі ты не криміналіст, не наркаман, а здаровы, сумленны й працаўты чалавек, можаш дзесяці прыладзіцца даіць кароў і кідаць гной, альбо працаўцаў у горадзе — у якім рэстаране ці шпіталі.

Цяпер такіх «нелягалаў», якія паволі праходзяць праверку у Канадзе калі 80-ци тысячаў. Лік іх не змяншаецца. Жывеца ім ня соладка.

Вось каротка і ўсё. Пра легальныя шляхі пераезды сюды можаце даведацца ў нашым пасольстве. А тым, хто так ці інакш апынеца тут, будзем раіць як пражыць ды ўкараницца паміж нас.

Кастусь АКУЛА.

БЫУ У МЯНЕ СЫН

Я ХАЧУ расказаць, як съпісваюць салдатаў у савецкай арміі і як съпісалі майго сына.

Мой сын, Бобрык Ігар Уладзімеравіч служыў у Калінінградзе, в/ч 74121 «В». Я не могу назваць гэта службай. Будаўнічыя войскі. Брудная праца (напрыклад, разгрузка цементу), а блязіну мяняюць раз на тыдзень, і каб самому мыць, на што дзень няма падмены.

На прысязе я сына не пазнала. Ягоны спалоханы выгляд насыцярожый мяне. Да таго ж ён быў хворы. Нават давялося пад вечар выклікаць хуткую дапамогу. Калі знялі тэмпературу, сын прызнаўся мне, што яго білі. Білі за ўсё: што рос бяз бацькі, што на твары — скулкі, што шмат ведаў і не баяўся камацца..

14 ліпеня 1990 года пасля палудні, працуячи на КПП, Ігар афармляў бяўвы лісток. Зь ім было шмат хлопшаў, разам пілі сок з рулетам. А паміж 18.00 і 19.00 мой сын быў ужо мёртвы. Яго знайшлі на будоўлі. Побач з ім ляжаў ягоны га-

дзіннік (цэлы), а павязка дзя журнага з адваранымі матузкамі вісела на трубе. Фуражка, па словах салдатаў, засталася на КПП, але праз нейкі час яе быццам бы знайшлі на даху 5-павярховага дома. І калі я прыехала, камадзёры сказаі міне, што Ігар упаў з гэтага дома. Я схадзіла на мейсца. Яго абрарадзілі самі салдаты. І не было відаць, каб тут нехта ляжаў, ня тое што падаў.

Ніхто гэтая мейсца не абслеўдаў. Не было ніякое эксперытызы. Ніхто не прыймаў ніякіх мераў. І з мною размаўляць не хацелі. У праектуре я спрабавала распавесці пра гое, што казаў мне сын, але мяне спынілі і сказаі, што калі ў мяне ёсьць забойца і доказы, дык каб прадставіла ў праектуру для праверкі.

У морт мяне не пусцілі. А калі дома, у прысутнасці чужых людзей я распранула нябожчыка, дык убачыла: зьбітая ніжняя частка пераду, усё сініе, рассыпане брыва, паднімае калена і паміж лапатак таксама ўсё сініе, зьбітае, за вухам ад удараў усё сініе. Прывяду вытрымку з заключэння, якое прачытаў у праектуре лекар, які быў пры ўскрыцці:

«Обнаруженные на трупе Бобрик И. В. телесные повреждения и признаки сотрясения тела свидетельствуют, что повреждения образовались в результате падения с высоты. Смерть Бобрик И. В. последовала от тупой массивной травмы тела, сопровождавшейся размежеванием правой доли печени и острой кровопотерей».

17 верасня мне даслалі такі ліст: «Согласно заключения посмертной экспертизы, у вашего сына на момент смерти развилось острое психическое нарушение в форме эпизода, расстроившего сознание, что и послужило причиной его гибели».

Далей пісалася, што старэйшым съследчым праектуре было грунтую агледжанае мейсца здарэння і ніякіх сълдоў бойкі ці чаго падобнага ня знойдзена.

Хацелася б спытаць у гэтых паноў з праектуры: а калі яны аглядалі гэтае мейсца? Толькі на трэйція суткі, як прайшлі дажджы... І хто ведае сапрауднае мейсца забойства? Ведае толькі забойца і, можа быць, салдаты, якія маўчаць.

Калі я прыехала ў праектуру другі раз, зь мяне зрабілі дуру. З гэтым і паехала.

Але я так і не зразумела, як можна падаць з вышыні, і атрымаць удар адначасова і ззаду і съперауду? І як можна пасля съмерці вызначыць, што чалавек меў вострае парушэнне іх сіхікі? Хіба, калі моцна дайць яму чым-небудзь, дык ён і стане вар'ятам...

Словам, у арміі ёсьць свая мафія. І людзей там съпісваюць як жывелу ў калгасе. Такая армія нікому не патрэбная. Гэта крыавая бойня, а не армія.

**З павагай Т. АУЧЫНЬНІКАВА,
Гародня.**

БЕЛАРУСКАМУ друку пагражае катастрофа, буйным шрыфтам канстатае газета «Літаратура і мастацтва». У друку зьявіліся лісты 22-х пісменьнікаў-камуністаў, а таксама галоўных рэдактараў літаратурных часопісаў. Гэтая дакументы той самы «ЛіМ» зъміасці ў нумарах за 5 і 19 кастрычніка. У нумары за 19 кастрычніка надрукаваная й заява лімаўцаў-камуністаў аб прыпыненіі іхняга членства ў партыі. У заяве маецца й камэнтар да адкрылага ліста, які 22 пісменьнікі-камуністы наўралі Цэнтральному Камітэту КПБ. Уважаючы гэты камэнтар недастатковым, лічу абавязкам даци свой.

22 камуністы жаляцца, што «не распрацавана свая партыйная Программа пераходу на мову народа, арганічнай часткай якога партыя павінна з'яўляцца і якому павінна служыць, не праведзена ніводнага пленума, прысвечанага нацыянальному адраджэнню». Здавалася б, гэты факты як нельга найлепей паказваюць аблічча КПБ. І чаго тут жаліцца, наракаць? А справа ў тым, што адсутніасць партыйнай праграммы пераходу на родную мову, адсутніасць партыйнай праграммы нацыянальнага адраджэння «ва ўмовах плюралізму і ўзынінення новых палітычных фарміраванняў і партый ставіць КПБ, усіх нас, яе членай, у незайдзроснае, двухсэнсоўнае становішча».

Паны пісменьнікі-камуністы жаліца на псыхалігічны дыскамфорт. З аднаго боку, яны за мову, культуру і г. д., але, з другога боку, застаюцца членамі антынацыянальных партый. Яны анякня не могуць ціняхочуць усьведаміць, што партыя, да якой яны належаць, ад самага пачатку была варожа настайленая да ўсіх праіх беларусчын і што нічога з тэих пары не зъмінілася. Нібыта яны не ведаюць, што іх членства ў партыі — гэта заўёды ўступкі, пастаяннае капітулянцтва, заўсёднае плацанье на правох просбітаў. Нібыта яны не ведаюць, што ў двухсэнсоўных становішчах апынуліся ад моманту ўступлення ў КПБ. Бачыцца ў гэтай заяве іншае: пісменьнікі-камуністы і наядалі хончы заставацца камуністамі ў беларусамі адначасова. Іх біятежыць, што іхня родная партыя аняк не павернеша тварам да народа, яго мовы, культуры, традыцый. і непакоіць, што дзея гэтага партыя трапіць у вячах грамадзтва свой «аўтарытэт».

Вось у чым сутнасць пазыцыі пісменьнікаў-камуністаў: яны хацелі бі зь печы ўпасці і плеchy не пабіць, хацелі б утульна сядзець на двух крэслах адначасова.

Паны пісменьнікі-камуністы плачуюцца, што партыйны друк і партыйныя кіраўнікі не цеяць нацыянальна съведамую інтэлігэнцыю, робяць спробы дыскрэдытаўцаў яе. «Такія адносіны да творчай інтэлігэнцыі з боку партыйнага кіраўніцтва, — чытаем мы, — адбіліся на тым, што яе так мала ў Вярхоўным Савеце ССР, у Вярхоўным Савеце БССР, у выбарных органах парты...».

Тут нешта пераблытана. Партыйны апарат плюе вам, панове, у вочы, а вы выціраеце съліну ды выяўляеце сваю лаяльнасць да яго. Не парт-

панове, ці на лепей для вас, для вашага неспакойнага сумлення будзе, калі вы пакінече партыю? Бярыце прыклад з Алеся Ганчара.

Цылі паказіца трэба было б. За сэрвізім, за тое, што чакалі (а сей-тут прасіў) сабе ўзнагарод, прэміяў ды званняў, за тое, што вялікай трагедыяй для вас было непрысуджэнне гэтых прэміяў, неўзнагароджанне вас жаданым ордэнам ці званнем. Пакаяцца за вернападданіцкія лісты ў ЦК КПБ, за даносы (ня ўсе пісалі тыя лісты, ня ўсе даносілі; пра каго пішу — твой ведае). Пакаяцца за стол заказаў, за кватэры, атрыманыя з ласкі ЦК КПБ, — за тое, што вы згадзіліся на съяте, ды ўтольнае існаванне, носячы дуло ў кішэні замест таго, каб змагацца за годнасць сваю і годнасць

ага. Яэзпа Дылы, Вацлава Ластоўскага, Аркадзя Сміла, ды іншых? Адны з іх сталі бальшавікамі, другія прыміріліся з камуністамі. І што атрымалі? Вы сталі камуністамі, лаяльнымі, паслухамі. А вам плююць у вочы. Ці вы не шануецце годнасць народу?

Выявіца годнасць — злачыць ісці на канфлікт з вашай роднай партыйяй. «ЛіМ» выявіў Анатоля Вярціскі, адзін з 22-х, выявіў. За гэта павага да «ЛіМа», за гэта абраўлі Anatola Ilyčiča дэпутатам. Але зірніце, які ўзыснавіўся газете ваших партый — яхоча друкаваць у сваіх друкарні. Выснова: трэба змагацца з партыяй, якай манаполізавала выдавецтвы і друкарні.

Галоўныя рэдактары «Полімя», «Нёмана» і «Беларусі» жаліца, што іх часопісы апынуліся на мяжы катастрофы. І ях бачаць сваі віны. Анатоль Кудраўец, перастаўшы друкаваць у «Нёмане» кепскія творы беларускіх пісменьнікаў, творы, якіх не брэз аўтодзін маскоўскі часопіс, — і прэстыж вашага выдання вырасце. Сяргей Законьнікаў, ты лепш на дардкүй які добры пераклад з замежных мовы, а як кепскі твор беларускага пісменьніка, — і часопіс будучы купільцы, Аляксандра Шабалін, зъмішчаны ў «Беларусі» вострыя публістычныя творы, рэпартажы, знаемце з партыямі, пльнямі — і часопіс пойдзе ў людзі.

Разумею вашыя проблемы: часопісы — органы Саюза пісменьнікаў Беларусі; і кожны сябар СПБ мае права ў іх друкавацца. Цяжка бывае адмовіць, шмат скандалаў (скандаліць як правила, няздары). Даўшы чаму вы трывамесці за гэты Саюз? Станце самастойнымі, станьте часопісамі ізўніх пісменьніцкіх групаў. Ведаю: пачынца гвалт несустветны, бо ў гэтым Саюзе шмат няздароўя, шмат гультайёў, бо ў гэты Саюз шмат хто ўстуپіў дзеля кватэры, стала заказаў, падлікні і дому адпачынку Літфонду, а не дзеля слугавання Слову, Нараду, Беларусі. Саюз — гэты выпадак сталінскіх систэм, які трывамесці на датаціях систэм, — павінен стаць асацыяцый творчых суполак, а часопіс — органамі суполак. Вы самі, панове рэдактары, спасылаецеся на прыклад 20-х гадоў. А тады Саюз пісменьнікаў не было — былі суполкі і часопісы выдавалі яны. Якай суполка таленавіцейшая, той часопіс больш папулярны.

Разумею: цяжка адважыцца на гэтыя крок. Але давядзенца. Рана ці позна. СПБ не дае вам ані шэлага, але ён — з усімі талентамі і няздарамі — дыхните вам умовы, можа скінць вас, рэдактараў. Якая ж тут лёгіка?

Рынкавая систэма тым і падабаецца мне, што ў ёй няма мейсца шрасці: або таленавітася, або плогкас, залагічнае. У рынковых умовах выходитлі ў «Наша Ніва», і «Маладая Беларусь», і «Калас», выходзілі книгі Купалы, Коласа, Багдановіча, Гарэцкага... Бальшавіцкая систэма разбэзьшила вас, прывычала жыць на гатовым, забіла

ПЛАКАЛЬШЧЫКІ

апарат дыскрэдытаў. Вы самі сібе дыскрэдытаўлі ў вячах нарада сваімі сэрвілісцкімі падзеянімі. На нацыянальную інтэлігэнцыю пляяваў і Шарбіцкі на Украіне, ды там не маўчалі, не пісалі чалабітныя, не пікалі — там пратэставалі, змагаліся, гінулі за Украіну ў лагэрох. Вось чаму народ там пісменьнікаў шануе, абраў народныя дэпутатамі Рэспублікі й ССР. Там на чале РУХу стаіць пісменьнік. А ў нас? Як вы, панове, пастаўліся да Народнага фронту? Як вы стаўліся да ўзьдзекаў і гвалту над культурай, помнікамі нашай гісторыі, над моладзьдзю? Вы не пратэставалі публічна, на ўесь съвет — вы пікаліся, нарачалі ў кулуарах, пісалі чалабітныя, упрошвалі сълюнковых і сакаловых, шукалі ласкі ў антавонічах, прынялі ў Саюз пісменьнікаў Савелія Паўлава. Хто ж вас будзе паважаць? Партакраты, народ? Нельга служыць двум багом — народу і антынацыянальнай, антынароднай партыі, якай стаўляла ў Куралатах, на Кабыляцкай гары, у магілеўскіх кар'ерах і г. д. партыі, якай хавала ад народа вынікі Чарнобыля...

калег, якія б мелі магчымасць зарабляць сваёю працою належныя гроши ды купляць і харчи, і кватэры, і г. д. на агульных падставах. Пакаяцца трэба было б і за тое, што вас падкупілі гэтымі прэміямі, ордэнамі, званнямі, прызірамі. Вы маглі пісаць кепскія книгі, не клапоціцца пра тое, купляюць іх ці не, бо систэма гарантавала вам ганарар не за якасць, не за прададзенні асобнікі — за колькасць аркушоў, радкоў. І вас гэта систэма задавальняла. Вы дагаджалі ёй, і пратэставалі супраць цэнзуры, не пісалі «у стол», для самвыду. Мала таго, вы самі — у якасці рэдактараў — чынілі цэнзуру — часам больш жорсткую. Чым Галоўліт.

Нас мяніеца. Мяніеца сътады. І вы адчулі трывогу. Нікто не гарантавае вам дэпутація мандат, нікто не гарантавае ганарар за аркушы, радкоў. Нікто не гарантавае даты на кепскія книгі. Весь першапрычына трывог. Нельга, ведама ж, не ўлічваць і тое, што новыя абставіны пастаўлі в культуру ў навыгаднае становішча.

Адвеҷнае пытанне: што рабіць?

Адмовіцца ад старое систэмы, не слугаваць ёй. Ня быць просьбітамі і піакальшчыкамі. Змагацца за годнае мейсца беларускай мовы й культуры, самой Беларусі ў сусвеце. Няўжо вы не зразумелі, што быць съведамым беларусам — значыць быць у апазыцыі да КПБ, КПСС у адкрытай апазыцыі, а не з дуляй у кішэні. Няўжо вы забылі пра Алеся Чарвякова, Зыміцера Жылуновіча, Антона Балін-

АВВЕСТКІ

прадпрымальнасць. Рынкавая систэма патрабуе людзей дзеяных, Здалеце, панове рэдактары, сабраць вакол сябе таленты, знойсці асьвеченых фундатараў, рэкламадаўцаў — выжывуць часопісы; не здалеце — што ж, такая вода доля...

Зыміцер Санько прапануе («ЛіМ», 19 кастрычніка) вызваліць усе беларускія выданні ад падаткаў. Нібыта ёй добрая ідзяя. Мала таго, ён прапануе паперу для іншых матэрыялаў для беларускіх выданняў уключыць у дзяржзаказ. І зусім няблага. Толькі ці неўны спадар Санько, што гэтыя матэрыялы пойдуть на прагрэсіўныя выданні? Пакуль у нас манаполія КПБ на ўладу, на фонды, пакуль у нас недэмакратичны парламент і ўрад, падыход да газетаў і часопісаў будзе «дыферэнцыраваны». Знаў жа, вызваленне ад падаткаў дае мажлівасць ініціятываўца шэрванікам паэтам, празаікам ды навукоўцам за кошт таленавітых пісьменнікаў і вучоных. Выдавецтвы па-ранейшаму будуть выдаваць кнігі паводле прынцыпу «з плеч ды ў печ». Ці не дзеля гэтага ствараецца афійна «Беларускі пісьменнік»?

Ведаю: пасыплюцца абвінавачаны ў непатрэтызме. Ну і што? Панове пісьменнікі-камуністы, ці на вашая віна — як кіраўнікі, рэдактараў — за тое, што многія таленты загінулі? Ці на вы ціха-мірна аддавалі сваі дзеякі ўнукам у расейскія школы? Ці на вашая сыны й дочки, зяці й нявесткі, унучкі і унукі размалюляюць па-расейску? А ці ведаеце вы, колькі членаў СПБ выступаюць перад людзьмі за гроши, колькі зь іх нясе народу лухту, колькі зь іх напіваюцца на людзёх у якім-небудзь райцэнтры, ці ведаеце вы, колькі членаў СПБ не выпісваюць беларускія часопісы й газэты? Як ні круці, патрэтызму тут мала, як ні круці, а сірочы стан нашае культуры, яе нізкі ўзровень — і на сумленыні пісьменнікаў, СПБ.

Чаго ж тады плачаче, які плацальшчыцы на габрэйскім пахаванні. Ці гэта стата прафэсіяй?

Час схамянуца ў адкрыта сказаць народу: нас палохалі — мы баяліся, нас куплялі — мы маўчалі, сталі калабарантамі. Я пра тое ж: час пакаяцца. Час усыведаміць сваю адказнасць перад народам, будучынай, ды з гонасцій, не чакаючы ласкі ад партыі Сакалова — Камая — Грыгор'ева — Сямёнова, змагацца за права народа й культуры, за свае права. Час дзеяничніца, час мысліць, час

пісаць добрыя творы. Будзеце паважаць сябе — будуць паважаць вас. І модэпутатамі абяруць...
Анатоль СІДАРЭВІЧ.

БЕЛАРУСКА-РАСЕЙСКІ СЛОУНІК ДОКТАРА ЯНКІ СТАНКЕВІЧА

ГЭТЫ грунтоўны даведнік (1305 старонак) падрыхтаваны да друку Сп. Юркам Станкевічам — сыном Сп. Янкі Станкевіча і выдадзены Фундацыяй Льва Сапегі ў Новым Ерку, ЗША. На жаль, на Беларусі такое вольнае ад ідэяльных ды манапалістычных шораў выданне пакуль немагчымае. Але хто з нас не хацець бы мець такі Слоўнік ва ўласнай бібліятэцы?

Нідаўна Сп. Юрка Станкевіча наведаў рэдакцыю СВАБОДЫ ў Менску і паведаміў, што большая частка накладу Слоўніка (усяго 1 тысячі асобнікаў) хапеў бы перадаць на Беларусь.

Кніга каштоўная і шмат каштуе перасылка з ЗША. Але, на жаль, нашыя драўляныя рублі ніяк не кампенсуюць матэрыяльныя выдаткі Спадара Юркі. І таму ён прапанаваў накіраваць усе гэтыя рублі на карысць для Беларусі — на развівіцьцё адзінай пакуль реальнай нацыянальна-дэмакратичнай апазыцыйнай сілы — Беларускага Народнага Фронту.

Алекавацца дастаўкай і перасылкай Слоўніка пана-дзілі былі па ўласнай ініцыятыве работнікі камсамольскай газеты «Чырвоная змена». Яны паабязкалі ўсім, хто да іх напіша, даслаць дармовыя асобнікі. Калі ж пачалі паступаць сотні замоваў, «змена» ад гэтага справы адмовілася.

Спадар Юрка перадаў у рэдакцыю СВАБОДЫ калі 400 замоваў на Слоўнік, які ён у ЗША атрымаў зь Беларусі. Пасля таго, як наклад прыбудзе на Беларусь з-за акіяну, мы паведамім пра гэта ўсім, хто дасылаў замовы Сп. Юрка Станкевічу і рэдакцыі СВАБОДЫ. Кошт асобніка, які мы вызначылі пры сустрэчы з Сп. Юркам — 25 рублёў.

БЕЛАРУСКАЕ РАДЫЕ ЗА МЕЖАМИ БССР

ПАДАЕМ час эфіру падле Менскага часу і хвалі беларускага радыё за межамі БССР:

Беларускія радыёперадачы ў Польшчы. Беластоцкія радыё.

Публіцыстычна інфар-

мацийная праграма «Пад знакам Пагоні»: ад панядзелка да пятніцы выхадзіць а гадзіне 6.30—6.45, павітараецца а гадзіне 16.45—17.00. У суботу — а гадзіне 16.45—17.00.

Царкоўная перадача «Духоўная сустрэчы»: у суботу а гадзіне 6.30—6.45.

Беларускі радыёчасопіс: у нядзелю а гадзіне 6.00—6.30.

Хвалі беластоцкіх перадач — 4.12 і 4.128 (УКХ-72,8 і 72,68 Мгц).

Беларускі радыёперадачы Другой праграмы Летувіскага радыё.

Беларускія слова на хвялях Летувы: у другую й чацвёртую суботы месяца а гадзіне 11.30.

Хвалі — 271 м (1,107 Мгц).

Радыё Ватыкану.

Беларуская праграма: штодня а гадзіне 7.45 і 20.45.

Хвалі — 25, 31, 41 м.

Радыё «Свобода».

Беларуская праграма: штодня а гадзіне 6.00—6.30, 8.00—9.30, 18.00—19.00, 22.00—23.00.

Хвалі — 19, 25, 31, 41, 49, 75 м.

Падрыхтаваў КАСТУСЬ КАМЯНЕЦКІ.

ДЗЯКУЙ!

КОЖНЫ нумар беларускіх газет СВАБОДА выходзіць у сусвет, дзякуючы ахвяраванням наших чытачоў. У гэты раз нам моцна паспрыяў Сп. Юрка Станкевіч з ЗША. Празь ягоную дапамогу СВАБОДА на Беларусі мае шанцы стаць рэгулярным выданнем і жыць доўга. Сардэчна дзякуем

і зычым Сп. Станкевічу здароўя ў спаўнення ягонае запаветнае мары.

Таксама дзякуем Сп. Уладзімеру Карпіновічу з вёскі Мароскі пад Маладэчнам і Сп.

Уладзімеру Туняку зь Менску, якія ахвяравалі на СВАБОДУ па 50 рублёў; дзякуем Сп. Людміле Туркот з Барысава за 15 рублёў; Сп. Алене Сасноўскай і Сп. Ананіму з Хабараўску, якія даслалі на газету па 10 рублёў.

Гэтак спраўа Беларусі і спраўа СВАБОДЫ пашыраецца на Бацькаўшчыне і ў розных кантох цэлага сусвету.

Арганізацыі і прыватныя асобы могуць заключыць дамову на распаўсюджванне беларускіх газет СВАБОДА. Звязытайця, калі ласка, па телефонах:

БАРАНАВІЧЫ — 6-33-26 альбо 5-32-78 (Сп. Павел);

ВІЛЬНЯ — 62-07-20 ці 73-84-75 (Сп. Хведар);

ВІЦЕБСК — 4-53-22 (Сп. Валера);

ВЯЛЕЙКА — 5-56-83 ці 5-56-56 (Сп. Наталья);

ГАРОДНЯ — 44-01-27 ці 45-22-54 (Сп. Данута);

ГОМЕЛЬ — 55-79-03 (Сп. Андруш);

МАЗЫР — 2-42-06 (Сп. Лявон);

МАЛАДЭЧНА — 7-72-26 (Сп. Тадэвуш) пасля 18.00;

МЕНСК — 34-42-78 (Сп. Алеся);

ПОЛАЦАК — 4-47-05 (Сп. Уладзімер) з 21.00 да 23.00, апрач аўторку й чацверу.

РЫГА — 28-85-28 ці 37-54-12 (Сп. Сиржук).

Калі Вы жадаеце зъмісціць Вашу рэкламу на старонках беларускіх газет СВАБОДА, звязытайця, і калі ласка, па телефоне 34-42-78 (Сп. Алеся).

НА ВУЛЬКАНЕ. Мал. С. Харэўскага

шага лёсу.

Як далей будуць разгортваца падзеі? Я бачу два варыянты. Першы, альтымістычны. Усьведамленыне катастрофы прывядзе да мабілізацыі ўсіх сілаў, матэрыяльных і духоўных. У агульнай бядзе мы нараэшце адчуем сябе нацыяй. Зразумеем, што без свабоднай, дэмакратычнай і незалежнай дзяржавы нам не выратавацца. Абярэм дэмакратычны парламент і збудуем такую дзяржаву.

Пэсымістычны варыянт: мы будзем ціха паміраць.

І ўсё ж без рахунка ў не абыйсьціся. Хоць бы тату, што нашыя дзецы аднойчы спытаюць:

«Хто злачынца?» І як бы мы ні пазбягалі гэтага пытання, адказаўшы прыйдзеца. Для мяне адказ відавочны.

— Злачынца,— скажу я аднойчы сваёй дачцы, — наша савецкая сацыялістичная дзяржава. Тая самая, што расстрэльвала наших дзеядоў, што прымушала хлусіць бацькоў, а цяпер кінула нас і наших дзеяць у радыяцю. Калі траба было вывозіць і ратаваць людзей, яна арганізоўвала першамайскую дэманстрацыю. Калі пачалі паміраць дзецы, яна супакойвала, маўляў, жыць можна. І хлусіла, хлусіла ўвесь час.

Адзін з самых страшных урокоў, якія даў

Чарнобыль, гэта ўрок бязъвер'я. Нас падманвалі шмат гадоў, падманваюць і сёняня. Але сёняня верыць у падману пра тое, што «усё добра», — ужо небясьпечна для жыцця. І ня толькі ўласнага. Калі я меў прыватную школу, я, побач з гісторыяй і філозофіяй, выкладаў бы курс «Спосабы дзяржаўнай дэзынфармациі насељніцтва». Ці, калі прасыцей, «Як нас падманвае дзяржава».

Мы ня зможем пабачыць усяго, што будзе адбывацца з намі. Мы ня ведаем, што будзе з нашымі дзецьмі. Напэўна, якраз у такім стане чалавек пачынае крычаць: «ратуйце». Але хто нас будзе ратаваць?

І ад чаго?

Хто можа ўратаваць ад абыякавасці? Ад духоўнага рабства? Ад агрэсіўнае тупасці, ўлады? Ад адсутнасці сумлення?

А па дзіцячых садочках вісяць партрэты Леніна, і выхавацелькі распавядаюць пра добра гдзедушки, які любіў дзеяць. Потым дзеткі пераходзяць у «акіябрты», у «піянеры», у «камсамольцы»... А пасыля... Есьць такі верш:

Мы стаялі ў чарзе па хлеб,
Дастаяліся, а тамака
— съмерць.
Мы спыталі: а дзе
наш хлеб?
Нам у вочы глядзела
съмерць.
Усё.

ЭРКОН ПРАПАНУЕ:

прадпрыемствам і арганізацыям — дамову на 1990-91 год на рабленне пуска-наладачных работоў:

— па вентыляцыі

1. Санітарна-тэхнічнае абслуедванье вентывікідаў.
2. Вызначэнне нормаў гранічна дапушчальных выкідаў.
3. Наладка вентыстэмаў на праектныя расходы паветра.
4. Выпрабаванье й наладка пылагазалавільных установак. Тэл. 64-93-92

— па водазабесцяпічэнню й каналізацыі

1. Наладка ачышчальных збудаваній ВіК.
 2. Абслуедванне дзеяй ачышчальных збудаваній.
 3. Складаныне воднага балансу.
 4. Складаныне выкананчай дакументаціі сетак ВіК.
 5. Абслуедванне сетак і аналіз тэхпрацэсу гальванічнае вытворчасці. Тэл. 64-62-82
- па цеплазабесцяпічэнню
1. Складаныне цеплавых балансаў.
 2. Наладка систэмаў цеплазабесцяпічэння і цеплапажыванья.
 3. Складаныне царакандэнсцнага балансу,
 4. Наладка ХВО кацельнай цеплавога рэжыму.
 5. Складаныне выкананчай дакументаціі цепласетак. Тэл. 64-93-22

— па станках

1. Наладка систэмаў праграмнага кіравання і прыстасаванні лічбавай індикаты.
2. Наладка систэмаў электраўтаматыкі.
3. Наладка электрапрывадаў падачаў па каардынатах і шпіндзеляў.
4. Наладка механічнае часткі станка.
5. Комплексная наладка систэмы «Станок-прывад-СПУ ці УЦП». Тэл. 64-62-82

на КІП і А

1. Гальванічныя лініі.
2. Кампрэсарныя станцыі.
3. Кацельні.
4. Кандыцыянеры і вентустаноўкі.
5. Наладка СТА (сціральнайна тэхналогічнага аўтаваніння). Тэл. 64-93-22.

Якасць і тэрміны выкананні гарантуюцца.
Наш адрес: 220032 Менск, вул. Філімонава, 24.
Тэл.: 64-81-91 64-75-47.

СВАБОДА

тэлефон (0172) 72-69-37

Выдаецца на беларускай мове Янкі Купалы, Максіма Гарэцкага, Антона Лучкевіча без уліку пастановы СНК БССР ад 1933 году.

Думка аўтараў не абавязкова супадае з меркаваннем рэдакцыі.

Выпускаецца штотыднёва (затрымкі — вымушаныя) з 1990 г.

Атрымаць СВАБОДУ Выможаце, калі накіруеце адвольную суму грошай (зь якой пасыля будзе вылічвацца кошт кожнага дасланаага Вам нумара) паштовым пераказам на адрес: 220045, Менск, п/с 17, Сп. Сабаленку Алесю Міхайлавічу.

Для падпіскі праз Саюз-друк наш ідэкс: 63887.

Адрес для карэспандэнцыі: 220045, Менск, п/с 17, Сп. Сабаленку Алесю Міхайлавічу.

Выданыне падрыхтавалі А. Гуркоў, С. Дубавец, П. Жук, С. Харэўскі.

Ліцэнзія № 10. Афсэтны друк. Друкарня МАУД

Зак.

Наклад 30000 асобнікаў.

